

Қиёмати суғро ва аломатҳои қиёмати
кубро, қисми даҳум: Нишонаҳои
Қиёмат, Аломатҳои ки ҳанӯз зоҳир
нашудаанд, Табдил ёфтани ҷазираи араб
ба боғҳо ва дарёҳо, ва дигар аломатҳо
القيامة الصغرى وعلامات القيامة الكبرى، القسم العاشر:

أشراط الساعة، علامات الساعة التي لم تقع بعد

< Тоҷикӣ - Tajik - الطاجيكية >

Таълиф: Д. Умар Сулаймон Ашқар

تأليف: عمر سليمان الأشقر

Таҳия: Мусъаб Ҳамза

إعداد: مصعب حمزة

Қиёмати суғро ва аломатҳои қиёмати кубро, қисми даҳум

Боби дувум: Нишонаҳои Қиёмат

Фасли севвум: Аломатҳои ки ҳанӯз зоҳир нашудаанд

Мабҳаси аввал: Табдил ёфтани ҳазираи араб ба боғҳо ва дарёҳо.

Аз ҳазрати Абухурайра ривоят аст, ки Расули Худо (Салому дуруди Аллоҳ барӯ бод) фармуданд:

(لَا تَقُومُ السَّاعَةُ حَتَّى يَكْثُرَ الْمَالُ وَيَفِيضَ حَتَّى يَخْرُجَ الرَّجُلُ بِرِكَاتِهِ مَالِهِ فَلَا يَجِدُ أَحَدًا يَقْبَلُهَا مِنْهُ وَحَتَّى تَعُودَ أَرْضُ الْعَرَبِ مُرُوجًا وَأَنْهَارًا)

“Қиёмат барпо намешавад магар замоне ки мол зиёд шавад ва ҳама мардум мустағни гарданд, ҳатто инсон закоти молашро ҷудо намуда дунболи касе мегардад, ки онро бипазирад, аммо касеро намебинад, ки закотро қабул кунад ва қиёмат барпо намешавад то онки ҳазираи араб ба боғҳо ва дарёҳо табдил нашавад”. (Муслим, Мишкотул-масобих: 3\21, шумораи: 5440)

Табдил шудани ҳазираи араб ба боғ ва дарёҳо ба ин хотир таҳаққуқ меёбад, ки аҳолии ҳазираи араб ба василаи кандани ҷоҳ ва обёриҳо барои кишоварзӣ ва амсоли он, ҳазира ва заминҳои ноқорамро ба боғҳо ва дарёҳо мубаддал месозанд, ҳамон гуна, ки ҳоло ин амал ба суръат дар ҳоли пеш рафтани аст ва ё инки ҳазира дар асари таҳаввулоти иқлимӣ табдил ба боғ ва дарёҳо мешавад. Яъне манотиқи гарм ва истивой ба манотиқи муътадил мубаддал мешавад ва Парвардигор он наҳр ва чашмаҳоро ба вучуд меоварад, ки хушкӣ онро ба шодобӣ ва сарсабзӣ мубаддал созанд, даштҳои беҳосили он ба мазраҳои ҳосилхез ва сарсабз табдил мешаванд. Ин тавҷеҳи дуюм бештар қобили қабул аст, чун ҳикоят аз вазъияте дорад, ки ҳазира ба ҳолати аввалии худ бармегардад.

Мабҳаси дуввум: Пурнур шудани моҳ

Яке дигар аз нишонаҳои наздик шудани қиёмат ин аст, ки моҳ дар шаби аввали зуҳураш бузургтару равшантар ба назар мерасад, ба гунае, ки бинанда дар лаҳзаи тулуъ онро ду ё сешаба талақӣ мекунад. Аз ҳазрати Ибни Масъуд (р) ривоят шудааст, ки Паёмбари Худо (Салому дуруди Аллоҳ бар ӯ бод) фармуданд:

(مِنْ اقْتِرَابِ السَّاعَةِ انْتِفَاحُ الْأَهْلِةِ)

“Аз ҷумлаи нишонаҳои наздик шудани қиёмат, бузург дида шудани моҳи шаби аввал аст” (Яъне моҳи якшаба дар калони мисли моҳи душаба сешаба дида мешавад) (Носириддини Албонӣ дар “Саҳеҳи ҷомеул сағир” ин ҳадисро овардааст. 5\213, шумораи: 5774)

Аз ҳазрати Анас (р) ривоят шудааст, ки Паёмбари Худо (Салому дуруди Аллоҳ бар ӯ бод) фармуданд:

(مِنْ اقْتِرَابِ السَّاعَةِ أَنْ يَرَى الْهَلَالَ قَبْلًا، فَيَقَالُ لِللَّيْلِيْنَ، وَأَنْ تَتَّخِذَ الْمَسَاجِدَ طَرَفًا، وَأَنْ يَظْهَرَ مَوْتَ

الْفَجَاءَةِ)

“Аз ҷумлаи нишонаҳои қиёмат ин аст, ки “ҳилол” моҳи шаби аввал бузург ба назар мерасад, ба гунае, ки бинандагон онро душаба мепиндоранд ва масҷидҳо дар масир (яъне маҳали роҳ рафтани) қарор мегиранд ва марғҳои ногаҳонӣ рух медиҳад”. (Саҳеҳ ал-ҷомий: 5\214, 5775)

Мабҳаси саввум: Сухан гуфтани дарандагон ва ҷимодот бо инсон

Имом Аҳмад дар Муснади худ аз ҳазрати Абусаъиди Хидрӣ (р) нақл мекунад: Гурге бар гӯсфанде ҳамла бурд ва гӯсфандро гирифт, чупон дунболи гӯсфанд рафт ва онро аз гург пас гирифт. Гург думро рӯи замин гузошт ва нишасту гуфт: Аз Худо наметарси рӯзӣ ва насибамро аз ман мегири? Чупон гуфт: Бисёр шигифтовар аст, ки гурге рӯи думаш нишаста бо ман сухан мегӯяд: Гург гуфт:

Сухани шигифтовартар аз инро бароят бигӯям: Муҳаммад (Салому дуруди Аллоҳ бар ӯ бод) дар Ясриб (Мадина) мардумро аз ахбори гузаштагон иттилоъ медиҳад. Чупон гӯсфандонашро ба тарафи Мадина равона карда вориди шаҳр шуд. Гӯсфандонро ба гӯшае дар шаҳри Мадина расонид ва худаш назди Паёмбари Худо (Салому дуруди Аллоҳ бар ӯ бод) омад ва ҷараёни гургро барояш бозгӯ кард. Паёмбари Худо (Салому дуруди Аллоҳ бар ӯ бод) дастур дод то мардум барои намоз ҷамъ шаванд, сипас худаш аз хона берун омад ва хитоб ба чупон гуфт: Воқеаи гургро ба мардум бозгӯ кун, чупон воқеаро ба мардум бозгӯ кард. Паёмбари Худо (Салому дуруди Аллоҳ бар ӯ бод) фармуд:

(صدق، والذي نفسي بيده لا تقوم الساعة حتى يكلم السباع الإنس و يكلم الرجل عذبة سوطه و
شراك نعله و يخبره فخذة بما حدث أهله بعده)

“(Чупон) рост мегӯяд: Савганд ба зоти ягонаи Худованд, ки ҷони ман дар дасти Ёст, қиёмат барпо намешавад то инки дарандагон бо инсонҳо ҳарф назананд ва инсон бо тозиёна ва банди кафшаш ба сухан наояд...”. (Санадаш саҳеҳ аст, Ибни Ҳибон ва Ҳоким онро нақл кардаанд ва мувофиқ бо шарҳҳои Имом Муслим аст)

Паёмбари Худо (Салому дуруди Аллоҳ бар ӯ бод) дар бархе аз мавоқеъ аз як падидаи хилофи одат ва хорич аз маълумоти башар сухан ба миён меовард ва хабар медиҳад. Масалан инки рӯзи қиёмат аъзои бадани инсон алайҳи инсон гувоҳӣ медиҳанд:

﴿الْيَوْمَ نَخْتِمُ عَلَىٰ أَفْوَاهِهِمْ وَتُكَلِّمُنَا أَيْدِيهِمْ وَتَشْهَدُ أَرْجُلُهُمْ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ ﴿٦٥﴾﴾

[يس: ٦٥]

“Имрӯз бар даҳонҳояшон муҳр мениҳем ва дастҳояшон бо мо сухан мегӯянд ва пойҳояшон шаҳодат хоҳанд дод, ки чи мекардаанд”. (Сураи Ёсин: 65)

﴿وَقَالُوا لَجُلُودِهِمْ لِمَ شَهِدْتُمْ عَلَيْنَا قَالُوا أَنْطَقَنَا اللَّهُ الَّذِي أَنْطَقَ كُلَّ شَيْءٍ وَهُوَ خَلَقَكُمْ
أَوَّلَ مَرَّةٍ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٢١﴾﴾ [فصلت: ٢١]

“Онон ба пустҳои худ мегӯянд: чаро бар зидди мо шаҳодат додед? Посух медиҳанд: Худованд моро ба гуфтор даровардааст, ки хама чизро гӯё намудааст ва ҳам дар оғоз шуморо (аз адам) офаридааст ва (дар поёни зиндагӣ ва баъд аз мамот, дубора ҷомаи ҳаёт ба танатон карда ва барои ҳисоб ва китоб) ба сӯи ӯ баргардонида шудаед”. (Сураи Фусилат: 21)

Ё инки Паёмбари Худо (Салому дуруди Аллоҳ бар ӯ бод) дар мавриди чизҳои хабар медиҳад, ки дар оянда ба он даст пайдо мекунад, аз улум ва ихтирооте, ки ба василаи он забони ҳайвонотро медонанд ва чимодотро ба нутқ ва сухан дармеоваранд, ҳамон гуна, ки имрӯз дар ихтирооти ҷадид монанди радио ва телевизор мушоҳида мешавад.

Мабҳаси чорум: Парда бардоштани дарёи Фурот аз кӯҳи тиллоӣ

Бухорӣ ва Муслим дар саҳеҳи худ аз ҳазрати Абухурайра (р) нақл мекунад, ки Паёмбари Худо (Салому дуруди Аллоҳ бар ӯ бод) фармуданд:

﴿لَا تَقُومُ السَّاعَةُ حَتَّى يَحْسِرَ الْفُرَاتُ عَنْ جَبَلٍ مِنْ ذَهَبٍ يَفْتَتِلُ النَّاسُ عَلَيْهِ فَيُقْتَلُ مِنْ كُلِّ مِائَةٍ تِسْعَةٌ
وَتَسْعُونَ وَيَقُولُ كُلُّ رَجُلٍ مِنْهُمْ لَعَلِّي أَكُونُ أَنَا الَّذِي أُجْبَى﴾

“Қиёмат барпо намешавад то инки Фурот аз як кӯҳи тиллоӣ парда барнадорад ва онро зоҳир накунад. Мардум барои аз худ кардани он ҷанг мекунад. Аз ҳар 100 кас 99 кас кушта мешавад ва ҳар як марде аз онҳо мегӯяд: Шояд ман начот ёбам”. (Бухорӣ, китоби “Фитан”. Фатҳул борӣ: 13\78, Муслим: 4\2219 шумораи: 2894)

Дар ривояти дигар чунин омадааст:

“Наздик аст, ки Фурот парда аз хазонаи тиллоро канор бизанад, ҳар кас дар он вақт ҳозир бошад аз он тилло чизе барнадорад”.

Дар баъзе ривоятҳо омадааст:

“Аз як кӯҳи тиллоӣ парда бармедорад”

Имом Муслим аз Убай ибни Каъб бо ин лафз ҳадисро ривоят кардааст:

(يُوشِكُ الْفُرَاتُ أَنْ يَحْسِرَ عَن جَبَلٍ مِنْ ذَهَبٍ فَإِذَا سَمِعَ بِهِ النَّاسُ سَارُوا إِلَيْهِ فَيَقُولُ مَنْ عِنْدَهُ لَيْسَ تَرَكْنَا النَّاسَ يَأْخُذُونَ مِنْهُ لِيَذْهَبَنَّ بِهِ كُلُّهُ قَالَ فَيَقْتَتِلُونَ عَلَيْهِ فَيُقْتَلُ مِنْ كُلِّ مِائَةٍ تِسْعَةٌ وَتِسْعُونَ)

“Наздик аст Фурот аз кӯҳе аз тилло парда бардорад ва онро зоҳир кунад. Ҳаргоҳ мардум дар бораи он иттилоъ пайдо кунанд, ба сӯи он мешитобанд. Касоне, ки онҷо ҳастанд меғӯянд: агар мардумро бигузorem, ки аз он бардоранд ҳамаро бармедоранд. Мардум барои гирифтани тилло ҷанг мекунанд ва аз ҳар 100 кас 99 каси он кушта мешаванд”. (Саҳеҳи Муслим 4\2220, шумораи: 2295)

Манзур аз иктишоф ва парда бардоштан ба сурати хушк шудани об аст. Имом Нававӣ меғӯяд: Инҳисор, яъне зоҳир шудани тилло ба хотири аз байн рафтани об (шарҳи Нававӣ бар Муслим: 9\18), гоҳе парда бардоштан ба далели таҳаввули маҷрои об таҳаққуқ меёбад, зеро мумкин аст ин кӯҳ ё хазонаи тилло зеро хок пинҳон шуда бошад, аммо вақте, ки маҷрои об ба далеле аз далоил тағйир ёбад ва аз канори кӯҳ бигзарад, ганҷи тилло зоҳир мешавад.

Сабаби наҳй кардани Паёмбар аз гирифтани тилло аз ҳозирине, ки шоҳиди кашфи он ҳастанд, дур шудан аз фитна аст, чун ҳангоми зоҳир шудани тилло бо ҳамдигар ба ҷангу ҷидол ва куштор мепардозанд.

Мабҳаси панҷум: Зоҳир шудани ганҷҳои махфӣ

Имом Муслим аз ҳазрати Абухурайра (р) ривоят мекунад, ки Паёмбари Худо (Салому дуруди Аллоҳ бар ӯ бод) фармуданд:

(تَقِيءُ الْأَرْضُ أَفْلاذَ كَبِدِهَا أَمْثَالَ الْأُسْطُوَانِ مِنَ الذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ فَيَجِيءُ الْقَاتِلُ فَيَقُولُ فِي هَذَا قَتَلْتُ
وَيَجِيءُ الْقَاطِعُ فَيَقُولُ فِي هَذَا قَطَعْتُ رَحْمِي وَيَجِيءُ السَّارِقُ فَيَقُولُ فِي هَذَا قَطَعْتُ يَدِي ثُمَّ يَدْعُوهُ فَلَا يَأْخُذُونَ
مِنْهُ شَيْئًا)

“Замин тикаҳои чигараш (яъне тилло ва нуқра) ки монанди сутун ҳастанд берун меандозад. Қотил меояд ва меғӯяд: ба хотири ҳаминҳо мардумро куштам. Қотии раҳм меғӯяд: ман низ ба сабаби инҳо силаи раҳмро қатъ кардам. Дузд меғӯяд: бар асари ин дастам қатъ шудааст. Дар асари ин ихтилоф ва ҷанҷол ҳама тиллоро раҳо мекунад ва чизе аз онро барнамедоранд”. (Муслим, китоби закот)

Ин яке аз нишонаҳои қудрати Худованд аст, ки ба замин амр мекунад то ганҷҳои пинҳонашро аз шиками худ берун кунад. Паёмбари Худо (Салому дуруди Аллоҳ бар ӯ бод) ин хазонаҳоро ба (афлози кабад) таъбир намудааст. “Фулз” дар луғат ба маънои қитъае аз чигари шутур мебошад. Баъзеҳо гуфтаанд: ба маънои қитъаи гӯшт аст. Мафҳуми ҳадис ташбеҳ аст. Яъне замин қитъаҳои пинҳон дар шиками худро берун меорад. Устувон ҷамъи устувона аст. Устувона ба маънои сутун мебошад. Ташбиҳ кардани қитъаҳои тилло ва нуқра ба устувона аз нигоҳи бузургии ҳаҷм аст. (Шарҳи Нававӣ бар Муслим: 18\98)

Вақте мардум ин ҳама тиллоро мушоҳида мекунад, аз он дӯрӣ меҷӯянд ва нигарону нороҳат мешаванд, чун барои расидан ба ин моли беарзиш муртакиби гуноҳ ва маъсиятҳо шудаанд.

Мабҳаси шашум: Муҳосира шудани мусалмонон дар Мадина

Аз ҷумлаи нишонаҳои қиёмат ин аст, ки мусалмонон шикаст меҳуранд ва сояи онҳо бардошта мешавад ва аз ҷониби душман ихота шуда дар Мадинаи Мунаввара ононро муҳосира мекунад.

Аз Ибни Умар (р) ривоят шудааст, ки Паёмбари Худо (Салому дуруди Аллоҳ бар ӯ бод) фармуд:

(يُوشِكُ الْمُسْلِمُونَ أَنْ يُحَاصِرُوا إِلَى الْمَدِينَةِ حَتَّى يَكُونَ أَبْعَدَ مَسَاجِدِهِمْ سَلَاحًا)

“Наздик аст мусалмонон дар Мадинаи Мунаввара муҳосира шаванд ва барои дифоъ танҳо бел ва ғайра дар даст дошта бошанд”. (Ҳадиси саҳеҳ аст, Абудовуд ва Ҳоким онро нақл кардаанд)

Мабҳаси ҳафтум: Расидани Чаҳҷоҳ ба подшоҳӣ

Чаҳҷоҳ марди саҳтгир ва тундхуе аз тоифаи Қаҳтон аст, ки ҳукумат ба ӯ мерасад. Дар саҳеҳи Муслим аз ҳазрати Абухурайра (р) ривоят аст, ки Паёмбари Худо (Салому дуруди Аллоҳ бар ӯ бод) мефармояд:

(لَا تَقُومُ السَّاعَةُ حَتَّى يُخْرَجَ رَجُلٌ مِنْ قَحْطَانَ يَسُوقُ النَّاسَ بَعْصَاهُ)

“Қиёмат барпо намешавад то инки марде аз қабилаи Қаҳтон зоҳир мешавад ва мардумро бо асояш (бо саҳтгирӣ ва тундхӯи) роҳбарӣ мекунад”. (Бухорӣ ва Муслим)

Дар ривояти Муслим омадааст:

(لَا تَذْهَبُ الْأَيَّامُ وَاللَّيَالِي حَتَّى يَمْلِكَ رَجُلٌ يُقَالُ لَهُ الْجُهَجَاءُ)

“Шабҳо ва рӯзҳо тамом намешаванд то инки марде ба номи Чаҳҷоҳ қудратро ба даст нагирад” (Бухорӣ, китоби фитан: 13\76)

Мумкин аст Чаҳҷоҳи ривояти дуввум ғайр аз Чаҳҷоҳи ривояти аввал бошад, чун дар ҳадиси Имом Тирмизӣ ривояти саҳиҳе аст, ки ин Чаҳҷоҳ аз мавоӣ (ғуломон) аст. Дар Сунани Тирмизӣ аз Абухурайра (р) ривоят шудааст, ки Паёмбари Худо (Салому дуруди Аллоҳ бар ӯ бод) фармуданд:

(لَا يَذْهَبُ اللَّيْلُ وَالنَّهَارُ حَتَّى يَمْلِكَ رَجُلٌ مِنَ الْمَوَالِي يُقَالُ لَهُ جَهَجَاءُ)

“Шаб ва рӯз тамом намешавад (яъне қиёмат барпо намешавад) то инки шахсе ба номи Чаҳҷоҳ, ки аз мавоӣ (аз

гуломон) аст, ба қурдат нарасад”. (Саҳеҳи Чомеул сағир: 6\230, шумораи: 7561)

Манзур аз чумлаи «يسوق الناس بعصاه» ин аст, ки ӯ ба қудрат мерасад ва мардум аз ӯ итоат мекунад ва ӯ ҳам роҳбарии мардумро бар уҳда мегирад. Вожаи «سوق بالعصا» далолат бар сахтирӣ ва тундхуии ӯ мекунад. Маъни луғавии ҷаҳҷоҳ садои баланд аст. Бино ба тафсири Ибни Ҳаҷар садое, ки дар салобат ва сахтӣ ба асо мутаносиб бошад (Фатҳул-борӣ: 13\78).

Аммо оё ин мард мардумро ба сӯи хайр фаро меҳонад ё шар? Ҳеҷгуна тавзиҳе дар ин бора аз Паёмбари Худо (Салому дуруди Аллоҳ бар ӯ бод) собит нашудааст.

Мабҳаси ҳаштум: Фитнаи Аҳлос, Даҳмо ва Дуҳаймо

Аз ҳазрати Абдуллоҳ ибни Умар (р) нақл аст, ки мегӯяд: Назди Паёмбари Худо (Салому дуруди Аллоҳ бар ӯ бод) мавзӯи фитнаро ба миён оварда будем, Паёмбар (Салому дуруди Аллоҳ бар ӯ бод) дар бораи фитнаҳо бисёр сухан гуфтанд, ҳатто фитнаи Аҳлосро матраҳ намуд, яке аз ҳозирин пурсид: Аҳлос чист? Фармуданд:

(هِيَ هَرَبٌ وَحَرْبٌ ثُمَّ فِتْنَةُ السَّرَّاءِ دَخْنُهَا مِنْ تَحْتِ قَدَمِي رَجُلٍ مِنْ أَهْلِ بَيْتِي يَزْعُمُ أَنَّهُ مِنِّي وَلَيْسَ مِنِّي وَإِنَّمَا أَوْلِيَايَ الْمُتَّقُونَ ثُمَّ يَصْطَلِحُ النَّاسُ عَلَى رَجُلٍ كَوْرِكٍ عَلَى ضِلْعٍ ثُمَّ فِتْنَةُ الدَّهْيِمَاءِ لَا تَدْعُ أَحَدًا مِنْ هَذِهِ الْأُمَّةِ إِلَّا لَطْمَتَهُ لَطْمَةً فَإِذَا قَبِيلٌ انْقَضَتْ تَمَادَتْ يُصْبِحُ الرَّجُلُ فِيهَا مُؤْمِنًا وَيُمْسِي كَافِرًا حَتَّى يَصِيرَ النَّاسُ إِلَى فُسْطَاطِينَ فُسْطَاطٍ إِيْمَانٍ لَا نِفَاقَ فِيهِ وَفُسْطَاطٍ نِفَاقٍ لَا إِيْمَانَ فِيهِ فَإِذَا كَانَ ذَاكُمْ فَانْتَبِرُوا الدَّجَالَ مِنْ يَوْمِهِ أَوْ مِنْ غَدِهِ)

“Фитнаи Аҳлос, фитнаи давидан (фирор кардан) ва аз даст додани молу авлод аст. Сипас фитнаи Сарро пайдо мешавад, касе воридаи ин фитна мешавад, ки гумон мекунад аз аҳли байти ман аст, вале чунин нест ва ҳеҷ иртиботе бо ман надорад, зеро валӣ ва наздикони ман парҳезгоронанд. Сипас мардум фардери интиҳоб мекунад, ки собитқадам ва устувор нест. Сипас фитнаи Дуҳаймо

меояд, ҳамаи уммати исломӣ ӯро мезананд ва мардум гумон мекунад, ки тамом шудааст аммо боз ҳам идома дорад, афроди зиёдеро гумроҳ мекунад, фарде ҳангоми субҳ имон дорад вале шомгоҳон кофир мешавад. Дар поёни ин фитнаҳо мардум ба ду даста тақсим мешаванд: дастае муъминанд, ки дар миёни онҳо мунофиқе вучуд надорад ва дастаи дуввум мунофиқанд, ки муъмине дар сафи онҳо дида намешавад. Ҳаргоҳ ин вазъият пеш омад дар ҳамон рӯз ё рӯзи баъдаш мунтазири Дачҷол бошед”. (Абудовуд, Ҳоким ва Аҳмад)

“Аҳлос” ҷамъи ҳилс аст ва ҳилс бар порчае гуфта мешавад, ки бар пушти шутур ва асб ва зери қутб ва полон гузошта мешавад. Бинобар ин фитнаро ба ҳилс ташбеҳ кардааст, чун ҳангоми зуҳури фитна монанди полони шутур, ки мудом аз пушти ҳайвон ҷудо намешавад, он ҳам аз мардум ҷудо намешавад.

Хаттобӣ мегӯяд: Мумкин аст ташбеҳ кардани фитна ба ҳилс ба хотири сиёҳии ранг ва торикии он бошад.

“Ҳараб” ба маънои рафтани аҳлу мол аст. Арабҳо мегӯянд:

«حرب الرجل فهو حريب فلان»

Яъне мол ва аҳлаш ба ғорат бурда шуд.

“Сарро” неъмате аст, ки мардум аз он ба далели бисёрии мол ва офияти фаровон хушҳол мешаванд. Нисбат додани сарро ба фитна аз ин ҷиҳат аст, ки неъмат (саро) маъмулан сабаби гумроҳ кардан ва муртакиби гуноҳ шудан аст, ҳамон гуна, ки ин фитна мардумро гумроҳ ва ба гуноҳ водор месозад.

“Духаймо” офате аст, ки мардумро ба хотири бадкориҳояшон ворида парешонӣ ва саргардонӣ мекунад.

Мабҳаси нухум: Зуҳури Имом Маҳдӣ

Матлаби аввал: Нусусе, ки муаррифигари Имом Маҳдӣ ҳастанд.

Дар аҳодиси саҳеҳ омадааст, ки Худованди муттаол дар охири замон ва наздикии қиёмат халифаи одилеро ба сӯи мардуми ҷаҳон мефиристад то умури уммати исломиро бар уҳда бигирад. Ӯ аз аҳли байти Паёмбари Худо (Салому дуруди Аллоҳ бар ӯ бод) ва аз фарзандони ҳазрати Фотимаи Заҳро (р) аст. Номи худ ва номи падараш ба ном ва падари Паёмбари Худо (Салому дуруди Аллоҳ бар ӯ бод) яке аст. Дорои пешони равшан ва бинии уқобӣ мебошад, замини пур аз зулму ҷаврро ба адл ораста месозад ва бисоти зулмро барои ҳамеша бармечинад ва ба ҷои он ниҳоли адл ва адолатро мекорад. Аҳодисе, ки дар ин бора омадаанд ба шарҳи зер ривоят шудаанд:

1. Аз Абдуллоҳ ибни Масъуд (р) ривоят шудааст, ки Паёмбари Худо (Салому дуруди Аллоҳ бар ӯ бод) фармуданд:

(لا تذهب الدنيا حتى يملك العرب رجل من أهل بيتي يواطئ اسمه اسمي)

“Дунё ба поён намерасад то инки марде аз аҳли байти ман қудратро ба даст нагирад ва бар араб ҳукумат накунад, номаш бо номи ман яке аст”. (Тирмизӣ ва Абудовуд)

Дар ривояти дигар аз Абудовуд чунин омадааст:

(لو لم يبق من الدنيا إلا يوم لطول الله ذلك اليوم حتى يبعث الله فيه رجلا مني - أو من أهل بيتي -

يواطئ اسمه اسمي واسم أبيه اسم أبي يملأ الأرض قسطا وعدلا كما ملئت ظلما وجورا)

(Агар аз умри дунё беш аз як рӯз боқӣ намонад, Худованд он рӯзро тулонӣ мекунад то инки марде аз аҳли байти ман баргузида шавад. Номи ӯ бо номи ман ва номи падараш бо номи падарам яке аст. Ӯ заминро пур аз адлу дод ва инсоф мекунад. Ҳамон гуна, ки пеш аз омадани ӯ пур аз зулму ситам будааст. (Мишкотул масобих: 3\24)

2. Аз ҳазрати Умми Салама (р) ривоят шудааст, ки Паёмбари Худо (Салому дуруди Аллоҳ бар ӯ бод) фармуданд:

(الْمَهْدِيُّ مِنْ عِثْرَتِي مِنْ وَلَدِ فَاطِمَةَ)

“Маҳдӣ аз авлоди ман ва аз фарзандони Фотима хоҳад буд. (Абудовуд, Ибни Моча ва Ҳоким)

3. Аз ҳазрати Алӣ (р) ривоят шудааст, ки Паёмбари Худо (Салому дуруди Аллоҳ бар ӯ бод) фармуданд:

(الْمَهْدِيُّ مِنَّا أَهْلَ الْبَيْتِ يُصْلِحُهُ اللَّهُ فِي لَيْلَةٍ)

“Маҳдӣ аз аҳли байти ман аст, ки Худованд ӯро дар шабе ислоҳ мекунад”. (Дар ривояти Аҳмад ва Ибни Моча) (Саҳеҳи Ҷомеъ: 2\26. Албонӣ дар мавриди ин ҳадис мегуяд: саҳеҳ аст)

4. Аз ҳазрати Алӣ (р) ривоят шудааст, ки Паёмбари Худо (Салому дуруди Аллоҳ бар ӯ бод) фармуданд:

(لَوْ لَمْ يَبْقَ مِنَ الدُّنْيَا إِلَّا يَوْمٌ لَبَعَثَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ رَجُلًا مِنَّا يَمْلُؤُهَا عَدْلًا كَمَا مَلَأَتْ جَوْرًا)

“Агар аз дунё як рӯз бештар боқӣ намонад, Худованд марде аз аҳли байти маро мабъус мекунад то дунёро баъд аз зулму чавр пур аз адлу инсоф кунад”. (Дар ривояти Аҳмад ва Абудовуд) (Ҳадиси саҳеҳ аст. Ба Саҳеҳи Ҷомеул-сағир: 5\71, шумораи: 5181 нигоҳ карда шавад)

5. Аз ҳазрати Абусаъиди Худрӣ (р) ривоят аст, ки Паёмбари Худо (Салому дуруди Аллоҳ бар ӯ бод) фармуданд:

(الْمَهْدِيُّ مِنِّي أَجَلِي الْجُبَّةِ أَقْبَى الْأَنْفِ يَمْلَأُ الْأَرْضَ قِسْطًا وَعَدْلًا كَمَا مَلَأَتْ جَوْرًا وَظُلْمًا يَمْلِكُ سَبْعَ

سِنِينَ)

“Маҳдӣ аз ман аст, ӯ пешони равшан ва бинии уқобӣ дорад, заминро пур аз адлу дод мекунад, ҳамон гуна, ки пеш аз ӯ пур аз чавру ситам будааст. Ба муддати ҳафт сол бар замин ҳукмронӣ хоҳад кард”(Дар ривояти Абудовуд. Мишкотул-масобиҳ: 3\24,

шумораи: 5454. Муҳаққиқи китоби Мишкотул-масобих мегӯяд санади ин ҳадис ҳасан аст)

6. Аз ҳазрати Абусаъиди Хидрӣ (р) ривоят шудааст, ки Паёмбари Худо (Салому дуруди Аллоҳ бар ӯ бод) фармуданд:

(لَتُمْلَأَنَّ الْأَرْضُ جَوْرًا وَظُلْمًا، فَإِذَا مُلِئَتْ جَوْرًا وَظُلْمًا بَعَثَ اللَّهُ رَجُلًا مِنِّي اسْمُهُ اسْمِي أَوْ اسْمُهُ اسْمُ أَبِي، يَمْلؤها عَدْلًا وَقِسْطًا، كَمَا مُلِئَتْ جَوْرًا وَظُلْمًا)

“Замин пур аз ҷавру ситам мешавад, ҳаргоҳ чунин шуд Худованд мардеро аз аҳли байти ман, ки ҳамноми ман аст мефиристад. Ӯ заминро пур аз адлу инсоф мекунад, ҳамон гуна, ки пур аз ҷавру ситам будааст”.

Баззоз, Ибни Адӣ дар “Алкомил”, Абунуайм дар “Ахбори Исфаҳон”, Ҳоким, Имом Аҳмад, Ибни Ҳибон ва Абунуайм дар “Алхулия” ҳадисро ба ин лафз аз Абусаъид (р) ривоят кардаанд:

(لا تقوم الساعة حتى تملأ الأرض ظلما و جورا و عدوانا، ثم يخرج رجل من عترتي أو من أهل بيتي يملؤها قسطا و عدلا، كما ملئت ظلما و عدوانا)

“Қиёмат барпо намешавад то инки замин пур аз зулму ситам ва бедодгарӣ нашавад, сипас марде аз хонадони ман зухур мекунад ва заминро пур аз адлу инсоф мекунад, ҳамон гуна, ки пур аз ҷавру ситам будааст”.

Ҳоким мегӯяд: бар асоси шарти шайхайн ҳадис саҳеҳ аст. Заҳабӣ ва Абунуайм дидгоҳи Ҳокимро таъйид кардаанд.

Ҳоким ҳадиси мазкурро аз Абусаъид ба сурати марфуъ бо ин алфоз нақл кардааст:

(يخرج في أمّتي المهدي، يسقيه الله الغيث وتخرج الأرض نباتها ويعطي المال صحاحا وتكثر المشية وتعظم الأمة، يعيش سبعا أو ثمانيا يعني حججا)

“Маҳдӣ дар уммати ман зухур мекунад. Худованд дар даврони ҳукумати ӯ борон мефиристад ва замин сарсабз мешавад, чорво зиёд мешавад, уммат азамат пайдо мекунад ва ӯ ҳафт ё ҳашт сол

зиндагӣ мекунад. (Ҳоким, Заҳабӣ ва Ибни Халдун ҳадисро тасҳеҳ кардаанд).

Асҳоби Сунан ва Табарӣ дар китоби “Ал-авсат ал-кабир” ва Ҳоким ва Ибни Ҳибон ин ҳадисро нақл кардаанд. Асли ҳадис бо лафзи Абудовуд чунин аст:

(لو لم يبق من الدنيا إلا يوم لطول الله ذلك اليوم حتى يبعث الله فيه رجلا مني - أو من أهل بيتي - يواطئ اسمه اسمي واسم أبيه اسم أبي يملأ الأرض قسطا وعدلا)

“Агар аз умри дунё беш аз як рӯз боқӣ намонад, Худованд он рӯзро тулонӣ мекунад то инки марде аз аҳли байти ман баргузида шавад. Номи ӯ бо номи ман ва номи падараш бо номи падарам яке аст. Ӯ заминро пур аз адлу дод ва инсоф мекунад”¹

Матлаби дуввум: Дараҷаи сиҳати аҳодиси Маҳдӣ

Шайх Абдулазиз ибни Боз мегӯяд: Ҷараёни Маҳдӣ маълум ва аҳодисаш мустафиз ҳастанд, ҳатто ба ҳадди тавотури мутаозид ҳам расидаанд. Баъзе аз аҳли ҳадис онҳоро мутавотири маънавӣ медонанд, чун аз роҳҳои фаровон ва бо алфози мухталиф ва махориҷи гуногун ривоят шуданд.

Ин аҳодис баён мекунад, ки қазияи Маҳдӣ собит ва мабъус шуданаш ҳақиқат дорад ва аз наводағони Алӣ ибни Абитолиб (р) аст. Зухури ин Имом дар охири замон аз мазоҳири раҳмати Худованди муттаол мебошад то алду инсофро иҷро кунад ва дар баробари ҷавру ситам истодагарӣ кунад ва Худованд ба василаи ӯ парчами хайро бар ин уммат ба ихтизоз дармеоварад.

Бо бисёре аз аҳодиси воридшуда дар хусуси Имом Маҳдӣ ошно шудам ва ҳамон гуна, ки Имом Шавконӣ ва Ибни Қайим

¹ Таҳқиқи Ибни Қийимро аз каломи Албонӣ мухтасар кардаам, агар мехоҳед ба ҳама баёноти Имом дастрасӣ дошта бошед, ба китоби “Силсилатул-аҳодис ас-саҳиҳа” –и Албонӣ муроҷиат кунед. 4\38, шумораи 1529 ва Силсилаи аҳодиси сеҳеҳа 2\336, шумораи 711.

фармуданд: Дар ин аҳодис, аҳодиси саҳеҳ, ҳасан, заифи таъйидшуда ва ахбори мавзуа вуҷуд доранд ва аз миёни ин аҳодис ончи, ки аз нигоҳи санад саҳеҳ ҳастанд барои исботи ақидаи зуҳури Маҳдӣ кифоят мекунанд, хоҳ саҳеҳ лизотиҳи бошанд ё саҳеҳ лиғайриҳи, ҳасан лизотиҳи бошанд ё ҳасан лиғайриҳи. Илова бар ин агар аҳодиси заиф, заъфшон ба далоиле ҷуброн шавад ва ҳамдигарро тақвият кунанд, назди аҳли илм қобили истинод ҳастанд. Воқеият ин аст, ки ҷумҳури уламо балки қотибаи онҳо муътақид ба исбот ва сихати ақидаи зуҳури Маҳдӣ ҳастанд. Маҳдӣ дар охири замон зуҳур мекунад, афроде, ки ин ақидаро рад кардаанд ва ба зуҳури Маҳдӣ имон надоранд, ба илллати қиллат ва адами ихтиҷоҷ аз арзиш ва эътибори шоёне бархурдор нестанд. (Ал-рад ало ман каззаба бил-аҳодис ас-саҳиҳа ал-ворида фил-Маҳдӣ, навиштаи Абдулмуҳсин ибни Ҳамд Ал-Аббод, саҳ: 157)

Абдулмуҳсин ибни Ҳамд Ал-Аббод мегӯяд: Шумори саҳобагон, ки аҳодиси Маҳдиро нақл кардаанд ба 26 нафар мерасад ва китобҳои ҳадисе, ки аҳодиси Маҳдиро таҳриҷ кардаанд ба 36 китоб мерасад. Миёни онҳо Имом Аҳмад дар “Муснад”, Ибни Ҳибон дар саҳеҳи худ, Ҳоким дар “Мустадрок” ва дигарон ин аҳодисро нақл кардаанд. (Ақидат аҳл ас-суннат вал-асар фӣ Маҳдӣ ал-мунтазар, Абдулҳамид ибни Ҳамд Ал-Аббод, саҳ: 166-168)

Бисёре аз уламо дар таълифоти махсус, бо баёни туруқ ва мавриди муноқиша қарор додани аснод ин аҳодисро ҷамъ кардаанд. Абубақр ибни Абухайсама, Ҳофиз Абунуайм, Ҳофиз Суютӣ дар китоби “Алурф алвардӣ фӣ ахбор ал-Маҳдӣ” аз ҷумлаи ин уламо ҳастанд. Ҳофиз Ибни Касир баҳши мустақиле аз китоби “Алфитан вал-малоҳим” ро ба баҳси Маҳдӣ ихтисос додааст. Ибни Ҳаҷари Маккӣ низ китобе ба номи “Алқавл алмухтасар фӣ аломот ал-Маҳдӣ алмунтазар” ва Муло Алӣ Қорӣ китобе ба номи “Алмашраб алвардӣ фӣ мазҳаб ал-Маҳдӣ” навиштаанд.

Матлаби саввум: Дидгоҳҳои фирқаҳои исломӣ дар бораи Имом Маҳдӣ

1. Ақидаи Аҳли суннат ва ҷамоат мувофиқ ва баргирифта аз аҳодисе аст, ки дар мабоҳиси гузашта баён намудем. Ҳосили аҳодис ин буд, ки Маҳдӣ ҳокими солеҳ ва некукор аст. Худованд ӯро ба унвони мучаддиди ин дин мабъус мекунад ва ин динро тавассути ӯ бар тамоми адён пирӯз мегардонад.

Ибни Халдун мегӯяд: Бидон, ки ақидаи ҳамаи мусалмонон дар тули таърих ин аст, ки зуҳури шахсе аз аҳли байт дар охири замон зарурӣ ва қатъӣ аст, бо омаданаи динро таъйид ва тақвият мекунад, аддро барпо месозад, мусалмонон аз ӯ пайравӣ мекунанд ва ӯ қудратро дар мамолики исломӣ ба даст мегирад, номаш Маҳдӣ аст. Зуҳури Даҷҷол ва ҷараёни табаияти мардум аз вай, ки дар аҳодис собит шудааст аз ҷумлаи нишонаҳои қиёмат ҳастанд. Исо (а) баъд аз Маҳдӣ нозил мешавад ва Даҷҷолро мекушад, ё инки Исо (а) ҳамзамон бо Имом Маҳдӣ нозил мешавад ва Имом Маҳдиро дар куштани Даҷҷол ёрӣ мекунад ва дар намоз ба Имом Маҳдӣ иқтидо мекунад. (Муқадимаи Ибни Халдун, саҳ 555. Лозим аст бигӯям: Ибни Халдун бештар аҳодиси зикршуда дар мавриди Маҳдиро таъйиф кардааст, аммо дар ин биниш роҳи дурустро напаймудааст, вале наметавон гуфт, ки Ибни Халдун Маҳдиро қабул надорад, чун бархе аз аҳодисро саҳеҳ донистааст. Баъд аз зикри ҳамаи аҳодис мегӯяд: Ҳамон гуна, ки гуфтам танҳо бархе аҳодис аз теги тези нақд наҷот ёфтаанд, аммо барои исботи ақидаи Маҳдӣ ин миқдори кам кифоят мекунад).

2. Шиаи имомия бар ин ақидаанд, ки Маҳдӣ охирин имоми онҳост, ӯ имоми дувоздаҳум аст ва ба Муҳаммад ибни Ҳасани Аскарӣ шинохта мешавад. Аз фарзандони ҳазрати Имом Ҳусайн ибни Алӣ ибни Абитолиб (р) мебошад, на аз фарзандони Ҳасан ибни Алӣ (р). Шиаи имомия бар ин ақидаанд, ки Маҳдӣ ҳазору сад сол қабл дар синни панҷ солагӣ дар сардоби Сомарро худро пинҳон кардааст ва бар ин ақидаанд, ки ӯ ҳарчанд аз назарҳо пинҳон аст аммо дар шаҳрҳо ҳузур дорад ва мардум мунтазири бозгашти ӯ ҳастанд.

3. Гурӯҳе мункири вучӯди Маҳдӣ ҳастанд, онҳо ҳарчанд, ки худро Аҳли суннат медонанд аммо дар таҳқиқи нусус маҳорат надоранд ва дар илми иснод низ заиф ҳастанд. Бисёре аз уламо дар тасонифи худ шубҳот ва ишколоти онҳоро нақш бар об кардаанд. Тибқи иттилооти мо охирин китобе, ки дар радди ин гурӯҳ навишта шудааст, китоби Аллома Абдулмуҳсин Ал- Аббод бо номи «الرد على من كذب بالاحاديث الصحيحة» аз «الاحتجاج بالاثار على من انكر المهدي المنتظر» ва китоби «الواردة في المهدي» аз Маҳмуд ибни Абдуллоҳ ибни Ҳамад Тувайҷирӣ мебошад. (Китоби «الرد على من كذب بالاحاديث الصحيحة الواردة في المهدي» -ро Матбааи Ар-рашид дар Мадина чоп намудааст).

4. Баъзе аз ҳокимони гузашта иддиои маҳдавият карданд ё баъзе дигарро қавмашон онҳоро Маҳдӣ хонданд. Баъзе аз онҳо инсонҳои нек ва шоиста буданд ва агар фарде ё афроде аз онон худро ба Маҳдӣ мулаққаб карданд, на ба хотири инки онҳо худро ҳамон Маҳдӣ мавъуд медонистанд, ки Паёмбари Худо (Салому дуруди Аллоҳ бар ӯ бод) дар бораи он хабар додааст, балки ҳадафи тафоул ба Маҳдӣ буд то дар радиф ва шумори аймаи мухтадин, онҳое, ки ҳақ мегӯянд ва бар асоси ҳақ қазоват мекунанд, қарор гиранд. Маҳдӣ халифаи Аббосӣ аз ҷумлаи ин афрод буд. Аммо баъзе аз муддаиёни маҳдавият аз ҳуком инсонҳои фочир буданд, монанди мулҳиди маъруф Абдуллоҳ ибни Маймун Алқаддох (мутаваллиди соли 259 ҳиҷрӣ ва мутавафои 322 ҳиҷрӣ) аз ҷумлаи ин муддаиёни маҳдавият буд.

Падарбузургаш яҳудӣ буд ва бар дурӯғ худро аз аҳли байти Паёмбари Худо (Салому дуруди Аллоҳ бар ӯ бод) медонист ва худро ба аҳли байт нисбат медод. Ӯ муддаи шуд, ки Маҳдӣ мавъуд аст. Вақте ӯ ба қудрат расид фарзандонаш низ бар кишвари Мағриб, Миср, Ҳиҷоз ва Сурия қурдат пайдо карданд. Ислом ба хотири ин ҳокимон ба шиддат бо мушқилот мувоҷеҳ гардид, инҳо муддаии улухият шуданд ва мегуфтанд шариат як ботин ва як зоҳир дорад.

Подшоҳони рофизии Қаромитаи ботинӣ ва душманони дин аз ин гурӯҳ буданд. Зери парда равофизи худро бо дурӯғ ба аҳли байти Паёмбари Худо (Салому дуруди Аллоҳ бар ӯ бод) нисбат меоданд. Дар воқеъ динашон илҳод буд ва дар тарвиҷи он саъйу талош мекарданд. Ин гурӯҳ ҳамвора бар сари қудрат буданд то султон Салоҳуддини Аюбӣ қудратро ба даст гирифт ва тору пуди ҳукумати Қаромита ва малоҳидаро барҳам зад. Маҳдӣ Муғория, Муҳаммад ибни Тумарт (485-524х) аз ин малоҳида буданд. Ӯ марди дуруғтӯ, ситамгар ва мутақаллиб буд ва иддидо мекард, ки Маҳдӣ мавбӯд аст. Гурӯҳе аз пайравони худро дар қабрҳо меғузашт ва ба онон амр мекард то дар бораи Маҳдӣ буданаш миёни мардум таблиғот кунанд. Боз дар шаб онҳоро зиндадаргур мекард то ҳақиқати ҳолашон барои мардум ошкор нагардад.

5. Гуруҳи Кайсония: Ин гурӯҳ бар ин ақида ҳастанд, ки Маҳдӣ, Муҳаммад ибни Ҳанафия аст ва ӯ зинда ва дар “Ҷабали Разаӣ” зиндагӣ мекунад, ду шер ӯро дар миёни худ гирифта аз ӯ муҳофизат мекунанд, онҳо ду чашма, яке аз об ва дигаре аз асал ҳамеша фавора мезанад. Гурӯҳи Кайсония бар ин боваранд, ки ӯ дохили ин чашма мебошад ва чил нафар аз ёронаш ӯро ҳамроҳӣ мекунанд ва ӯ ҳеҷгуна иттилое ба ҳамроҳони худ намедиҳад. Кайсония муътақиданд, ки ӯ ва ҳамроҳонаш зинда ҳастанд, ризқу рӯзӣ дода мешаванд ва Муҳаммад ибни Ҳанафия баъд аз ғайбат зухур мекунад ва заминро пур аз адлу инсоф мекунад, ҳамон гуна, ки пур аз ҷавру ситам будааст. Мегӯянд: Ӯ ба хотири ҳимояташ аз Абдулмалик ибни Марвон ё Зайд ибни Муовия ба ин ҳабс маҳкум шудааст.

Ин дубайт шеър ба чунин ақидае ишора мекунад:

يقود الخيل يقدمها اللواء

وسبط لا يذوق الموت حتى

برضوى عنده عسل وماء

تغيب لا يرى فيهم زماناً

*Фарзанде аст, ки таъми маргро намечашад то инки савор бар асб нашавад ва парчами онро ба пеш набарад.

*Ў дар кӯҳи Разавай пинҳон аст ва то муддати замоне дида намешавад. Назди ӯ обу асал барои истифода кардан вучуд дорад.

Сайид Ҳамири аз ин ақида пайравӣ мекард ва мегуфт:

أطلت بذلك الجبل المقاما   الا قل للامام فدتك نفسي

*Ҳо, ба имом (фидояш шавам) бигӯ: монданатро дар ин кӯҳ тулонӣ кардаед ва хеле вақт аст, ки моро мунтазир сохтааст. (Лавомиул-анвор албаҳия, Саффоринӣ: 2\85).

Ин гурӯҳ гирифтори камхирадӣ ва беақлӣ шудаанд, чизеро қабул ва имон доранд, ки далели ақлӣ ва шаръӣ бар сихаташ вучуд надорад.

Матлаби чорум: Замони зуҳури Маҳдӣ

Шайх Абдулазиз ибни Боз ба нақл аз Аллома Ибни Касир мегӯяд: Гумони ман бар ин аст, ки Маҳдӣ дар замони нузули Исои Масеҳ зуҳур мекунад. Ҳадисе, ки аз Ҳорис ибни Абиусома ривоят шудааст ба ҳамин матлаб ишора мекунад,¹ чун ӯ мегӯяд: ин ҷумла «اميرهم المهدي» (Амирашон Маҳдӣ аст) ишора ба он дорад, ки зуҳури Маҳдӣ дар замони зуҳури ҳазрати Исо (а) хоҳад буд. Баъзе аз ривоёти Муслим ва ривоёти дигар низ далолат бар ҳамин матлаб доранд, ҳарчанд ба сароҳат матлабро баён намекунанд вале ин қавл қавитарин дидгоҳ аст, вале қатъӣ ав яқинӣ нест. (Ар-рад ало ман каззаба билаҳодис ас-саҳиҳа алворида фи ал-Маҳдӣ, саҳ: 160)

¹ Иборати ҳадис ин аст: “ينزل عيسى ابن مريم فيقول أميرهم المهدي: تعال صل بنا فيقول: لا إن بعضهم أمير بعض تكمة الله لهذه الأمة.” (Исо нозил мешавад, амири онҳо Маҳдӣ хитоб ба Исо (а) мегӯяд: биё имоматии намози моро кун, Исо (а) мегӯяд: на хайр, яке аз шумо бояд имом бошад, ин эҳтироме аст, ки Худованд аз ин уммат гирифтааст”

Ибни Қайим дар “Алманор алмуниф” мегӯяд: исноди он чайид (хуб) аст.

Имом Муслим аз се тан аз модарони муъминон: Умми Салама (р), Ҳафса (р) ва Оиша (р) ривоят мекунад, ки Паёмбари Худо (Салому дуруди Аллоҳ бар ӯ бод) фармудааст:

(يَعُودُ عَائِدٌ بِالْبَيْتِ فَيُبْعَثُ إِلَيْهِ بَعَثٌ فَإِذَا كَانُوا بَيْنَدَاءَ مِنَ الْأَرْضِ حُسِفَ بِهِمْ فَقُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ فَكَيْفَ بِمَنْ كَانَ كَارِهًا قَالَ يُحْسَفُ بِهِ مَعَهُمْ وَلَكِنَّهُ يُبْعَثُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَلَى نِيَّتِهِ)

“Паноҳандае ба қасди паноҳ озими Хона мешавад, барои саркубии ӯ гурӯҳе маъмур карда мешавад ва чун он лашкар ба сарзамини биёбонӣ мерасанд Худованд ононро дар замин фуру мебарад. Умми Салама (р) мефармояд: арз кардам: эй Паёмбари Худо! Ҳоли касоне, ки ба мусибат ва нофармонӣ тан дарнамедиҳанд ва аз он кароҳият доранд чи мешавад? Паёмбар (Салому дуруди Аллоҳ бар ӯ бод) фармуд: онон низ нобуд мешаванд. Аммо рӯзи қиёмат бар ҳасби нияти худ зинда мешаванд ва ба сӯи Худо мешитобанд” (Саҳеҳи Муслим: 4\2208, шумораи: 2882)

Дар ривояти ҳазрати Ҳафса (р) чунин омадааст:

(لَيُؤْمَنَنَّ هَذَا الْبَيْتَ جَيْشٌ يَغْزُونَهُ حَتَّى إِذَا كَانُوا بَيْنَدَاءَ مِنَ الْأَرْضِ يُحْسَفُ بِأَوْسَطِهِمْ وَيُنَادِي أَوْلَهُمْ آخِرَهُمْ ثُمَّ يُحْسَفُ بِهِمْ فَلَا يَبْقَى إِلَّا الشَّرِيدُ الَّذِي يُخْرِعُ عَنْهُمْ)

“Лашкаре, ки бо он ҷиҳод мешавад ба хонаи Худо паноҳ мебаранд. Замоне, ки душмани онҳо ба сарзамини биёбонӣ мерасад, дар миёнаи лашкар дар замин шикофе ба вучӯд меояд, афроде, ки гирифтор шудаанд дод мезананд то дигарон начот ёбанд, вале ҳамаи лашкар ба ҷуз “Шарид” нобуд мешаванд, то ҷараёнро барои мардум бозгӯ кунад”.

Дар ҳадиси дигар омадааст:

Гурӯҳе, ки фоқиди аслиҳа ва абзори ҷангӣ ҳастанд ба Хона паноҳ мебаранд...”. (Муслим ин ҳадисро дар саҳеҳи худ нақл кардааст: 4\2209, шумораи ҳадис: 2883)

Дар ривояти ҳазрати Оиша (р) омадааст, ки Паёмбари Худо (Салому дуруди Аллоҳ бар ӯ бод) дар олами хоб ҳаракоти бозимонандеро анҷом дод, пурсидам: эй Паёмбари Худо! Дар хоб ҳаракоте анҷом медед, ки қаблан чунин чизеро надида будем. Фармуд: шигифтовар буд, гурӯҳе аз уммати ман бо роҳбарии марде аз Қурайш ба хонаи Худо паноҳ мебаранд, вақте ба биёбоне мерасанд, дар замин фуру мераванд. Арз кардем: эй Паёмбари Худо (Салому дуруди Аллоҳ бар ӯ бод) ҳама дучори ин сарнавишт мешаванд? Фармуд: оре, миёни онҳо инсонҳои пок ва мусофир вучуд дорад, ҳама нобуд мешаванд, вале ҳангоми зинда шудан ҳар кас бар асоси нияти худ зинда мешавад. (яъне маргашон яқсон аст вале зинда шуданашон баъд аз марг яқсон нест). (Муслим, 4\2210, шумораи: 2884)

(Ҳадиси боло бо лафзҳои мухталиф дар бисёре аз китобҳои сунан, монанди: Сунани Имом Аҳмад, Абияъло, Мустадрок, Ибни Моҷа, Тирмизӣ ва Табаронӣ нақл шудааст)

Оё ин марди қурайшӣ, ки ба хонаи Худо паноҳ мебарад ва Худованд душманонашро нобуд мекунад ва ёру ёвари ӯст, ҳамон Маҳдӣ мавҷуд аст, ки дар аҳодис дар бораи ӯ хабар дода шудааст? Ҳеҷ далели сариҳе дар ин маврид ёфт намешавад.

Матлаби панҷум: Оё Маҳдӣ ҳамон халифае аст, ки дар аҳди ӯ молу дорой зиёд мешавад?

Дар аҳодиси гузашта сӯҳбат аз халифае ба миён омадааст, ки дар замони ӯ молу сарват зиёд мешавад, ба гунае, ки бидуни оморӣ арқом амволро байни мардум тақсим мекунад. Оё ин халифа ҳамон Маҳдӣ аст? Худованд ба ҳақиқати он донотар аст.

Имом Муслим дар саҳеҳаш аз ҳазрати Ҷобир ибни Абдуллоҳ (р) ривоят мекунад, ки Паёмбари Худо (Салому дуруди Аллоҳ бар ӯ бод) фармуд:

(يَكُونُ فِي آخِرِ أُمَّتِي خَلِيفَةً يَحْتِي الْمَالَ حَتًّا)

“Дар уммати ман халифае хоҳад буд, ки ба дастҳояш пулро мерезад”. (Муслим, 4\2234, шумораи: 2913)

Аз Абусаъиди Хидрӣ (р) ривоят аст, ки Паёмбари Худо (Салому дуруди Аллоҳ бар ӯ бод) фармуд:

(يَكُونُ فِي آخِرِ أُمَّتِي خَلِيفَةً يَحْتُمِلُ الْمَالَ حَثِيئًا لَا يَعُدُّهُ عَدَدًا)

“Аз миёни халифаҳоятон халифае меояд, ки молро бо дастҳо мерезад ва намешуморад”. (Муслим, 4\2235, шумораи: 2914)

ФАСЛИ ЧАҲОРИМ:

Бузургтарин нишонаҳо

Тартиби нишонаҳо бар асоси вуқӯъашон

Нишонаҳои бузурге ҳастанд, ки аз наздик шудани қиёмат хабар медиҳанд, пас аз зоҳир ва паид омаданашон қиёмат барпо мешавад. Дар саҳеҳи Муслим аз Ҳузайфа ибни Асид Алғифорӣ ривоят шудааст, ки мегӯяд: Паёмбари Худо (Салому дуруди Аллоҳ бар ӯ бод) ба маҷлисе, ки мо дар он машғули гуфтугӯ будем ташриф овард ва фармуд: Перомуни чи чизе машғули гуфтугӯ ҳастед? Арз кардем: дар бораи қиёмат. Паёмбари Худо (Салому дуруди Аллоҳ бар ӯ бод) фармуд:

(إِنَّهَا لَنْ تَقُومَ حَتَّى تَرُونَ قَبْلَهَا عَشْرَ آيَاتٍ فَذَكَرَ الدُّخَانَ وَالْجَالَ وَالْدَّابَّةَ وَطُلُوعَ الشَّمْسِ مِنْ مَغْرِبِهَا وَنُزُولَ عِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَيَأْجُوجَ وَمَأْجُوجَ وَثَلَاثَةَ خُسُوفٍ خَسْفٍ بِالشَّرْقِ وَخَسْفٍ بِالمَغْرِبِ وَخَسْفٍ بِجَزِيرَةِ الْعَرَبِ وَآخِرُ ذَلِكَ نَارٌ تَخْرُجُ مِنَ اليمينِ تَنْظُرُ النَّاسَ إِلَى مُحْشَرِهِمْ)

“То замоне, ки даҳ аломатро мушоҳида накунед қиёмат барпо намешавад. Онгоҳ аломатҳои даҳгонаро ин гуна баршумурд: Духон (дуд), Дачқол, Добатуларз, тулуи офтоб аз мағриб, нузули Исо ибни Марям, Яъҷуҷ ва Маъҷуҷ ва се хусуф (фуру рафтан дар замин): яке дар машриқ, дигаре дар мағриб ва яке дигар дар ҷазираи араб ва охири аломати қиёмат оташе аст, ки аз Яман зоҳир мешавад ва мардумро ба сӯи ҳашроғ мебарад” (Муслим, китоби “Алфитан” боби “нишонаҳои, ки қабл аз қиёмат воқеъ мешаванд” 4\2225, шумораи: 2901. Нависандаи “Ҷомеул усул” ҳадисро ба Абудовуд ва Тирмизӣ нисбат додааст).

Нишонаҳои бузурги қиёмат ба тартиб зоҳир мешаванд ва фосилаи замони миёни онҳо зиёд нахоҳад буд. Таҳаққуқи онҳо монанди боз шудани танобе аст, ки сари халтаи гандумро ба он мебанданд, бо боз шудани он донаҳои гандум ба тартиб берун меоянд. Яъне миёни нишонаҳои қиёмат фосилаи замони чандоне нахоҳад буд. Ҳоким бо санади саҳеҳ аз ҳазрати Анас (р) ривоят мекунад, ки Паёмбари Худо (Салому дуруди Аллоҳ бар ӯ бод) фармуданд:

(الامارات خرزات منظومات في سلك، فان يقطع السلك يتبع بعضها بعضاً)

“Нишноаҳои қиёмат монанди муҳраҳое ҳастанд, ки дар як тор чида шудаанд. Ҳаргоҳ тор канда шавад донаҳо яке пас аз дигар бар замин меафтанд”. (Силсилаи аҳодиси саҳеҳа, 4\361, шумораи: 1762)

Паёмбари Худо (Салому дуруди Аллоҳ бар ӯ бод) хабар додааст, ки ҷанги бузурге ба номи “малҳама” миёни мусалмонон ва румиён сурат мегирад ва баъд аз он мусалмонон Қустантинияро фатҳ мекунад ва ба дунболи ин Даҷҷол пайдо мешавад ва қадами шумашро бар ин курраи хокӣ мегузорад. Аз Маъоз ибни Ҷабал (р) ривоят шудааст, ки Паёмбари Худо (Салому дуруди Аллоҳ бар ӯ бод) фармуданд:

(عُمَرَانُ بَيْتِ الْمَقْدِسِ حَرَابٌ يَثْرَبُ وَحَرَابٌ يَثْرَبُ خُرُوجُ الْمَلْحَمَةِ وَخُرُوجُ الْمَلْحَمَةِ فَتَنُ قُسْطَنْطِينِيَّةَ وَفَتَنُ الْقُسْطَنْطِينِيَّةِ خُرُوجُ الدَّجَالِ)

“Нахуст Байтулмақдис обод мешавад, сипас Ясриб (Мадина) хароб мегардад, сипас ҷангҳои хунине сурат мегирад ва Қустантиния фатҳ мешавад, баъд аз инҳо Даҷҷол меояд”. (Мишкотул-масобих, 3\17, шумораи: 5425. Муҳаққиқи китоби Мишкотул-масобих меғӯяд санадаш ҳасан аст)

Манзури Паёмбари Худо (Салому дуруди Аллоҳ бар ӯ бод) ин будааст, ки ҳодисаҳо пай дар пай ва бидуни вақфаи замонӣ ба вуқӯъ хоҳанд омад. Хонандагони мӯҳтарам, ки ин китобро мехонанд барои онҳо равшан мешавад, ки мусалмонон дар он рӯзгор чигуна бо румиҳо дар як маъракаи бузург ба номи “малҳама” ворида ҷанг шуда пас аз пирӯзӣ Қустантинияро ба даст меоранд, сипас Даҷҷол зухур мекунад. Баъд аз хуруҷи Даҷҷол ҳазрати Исо (а) фуруд меояд ва Даҷҷолро мекушад, сипас Яъҷуч ва Маъҷуч аз пушти садаҳои маҳкам берун меоянд ва дар замони Исо (а) нобуд ва ҳалок мешаванд. Тартиби ҳаводис то ба ҳол зоҳир ва равшан аст.

Аммо тартиби бақияи нишноаҳо комилан равшан нест. Албатта тулуи хуршед аз тарафи ғарб, хуруҷи Добатуларз ва зухури оташе, ки мардумро дар як майдон ҷамъ мекунад, қатъан баъд аз хуруҷи Даҷҷол, нузули ҳазрати Исо (а) ва берун омадани Яъҷуч ва

Маъҷуҷ сурат мегиранд, аммо аз ин се падида кадом як пештар аз дигаре рух медиҳад?

Бо тавачҷуҳ ба ҳадиси Имом Муслим аз Ҳузайфа (р) равшан мешавад, ки оташсӯзии Яман баъд аз ҳамаи аломатҳо сурат мегирад, Паёмбари Худо (Салому дуруди Аллоҳ бар ӯ бод) дар он ҳадис ҳама нишонаҳои даҳгонро баён мекунад ва дар поёни ҳадис мефармояд:

(وَأَخْرُ ذَٰلِكَ نَارًا تَخْرُجُ مِنَ الْيَمَنِ تَطْرُدُ النَّاسَ إِلَىٰ مُحْشَرِهِمْ)

“Охири нишонаи қиёмат оташе аст, ки аз Яман зоҳир мешавад ва мардумро ба сӯи ҳашргоҳ мекашонад”. (Муслим, 4\2225, шумораи: 2901)

Шаш аломати дигар, яъне: тулуи хуршед аз ғарб, хуруҷи Добба, Духон (дуд), фуру рафтани сегонаи замин дар машриқ ва мағриб ва ҷазира ба тартиби зайл ба вуқӯъ мепайванданд.

Тулуи хуршед аз ҷониби ғарб ва хуруҷи Добба баъд аз нузули Исо (а) ба кушта шудани Дачҷол ба василаи ӯ, рух хоҳанд дод. Ба ҳалокат расидани Яъҷуҷ ва Маъҷуҷ низ дар даврони ҳазрати Исо (а) баъд аз фосид шудани мардум ва нобуд гаштани Ислом ва оташсӯзии Яман, сурат хоҳад гирифт.

Ҳоло як мавзӯ боқӣ мондааст, тулуи хуршед пеш аст ё берун омадани Добба? Ба иллати адами вузуҳи ин матлаб дар аҳодиси Паёмбари Худо (Салому дуруди Аллоҳ бар ӯ бод) наметавон ба ҷавоби қонеъкунандае дар ин маврид даст ёфт.

Аз ҳазрати Абдуллоҳ ибни Умар (р) ривоят шудааст, ки меғӯяд: Аз Паёмбари Худо (Салому дуруди Аллоҳ бар ӯ бод) шунидам, ки фармуд:

(إِنَّ أَوَّلَ الْآيَاتِ خُرُوجًا طُلُوعُ الشَّمْسِ مِنْ مَغْرِبِهَا وَخُرُوجُ الدَّابَّةِ عَلَى النَّاسِ ضُحًى وَأَيُّهَا مَا كَانَتْ قَبْلَ صَاحِبَتِهَا فَأَلْخَرَىٰ عَلَىٰ إِثْرَهَا قَرِيبًا)

“Нахустин нишонаи қиёмат тулуи офтоб аз ҷониби шарқ ва зоҳир шудани Добба барои мардум аст ва ҳар кадом аз ин ду нахуст зоҳир шавад дуюмӣ билофосила пас аз он зоҳир хоҳад шуд”.

(Муслим, китоби “Алфитан” боби “хуручи Дачқол”, 4\2260, шумораи: 2941)

Истидлол ба ин ҳадис мабнӣ бар инки тулуи хуршед пеш аз хуручи Дачқол ва нузули ҳазрати Исо (а) ва хуручи Яъҷуч ва Маъҷуч рух хоҳад дод дуруст нест, зеро ончи, ки аз маҷмуи ахбор ва ривоёт бармеояд ин аст, ки хуручи Дачқол нахустин аломати бузург аст, ки бар таҳаввул ва тағйири аҳволи омма дар ағлаби нуқоти дунё ҳикоят мекунад ва ин ҳолат бо реҳлати Исо ибни Марям (а) поён меёбад ва тулуи офтоб аз тарафи мағриб нахустин аломати бузург аст, ки бар тағйир ва таҳаввули “олами улвӣ” ҳикоят дорад на олами суфлӣ.

Хуручи Дабба дар ҳамон рӯз, ки хуршед аз мағриб тулуъ мекунад, сурат мегирад. (Фатхул-борӣ, 11\353)

Ҳоким Абуабдуллоҳ мегӯяд: Дар зоҳир чунин бармеояд, ки тулуи хуршед пеш аз хуручи Дабба сурат мегирад. Вале хуручи Дабба ҳамзамон бо тулуи хуршед аз мағриб сурат мегирад ё баъд аз муддати кутоҳе. (Фатхул-борӣ, 11\353).

Аммо тартиби замони ҳамаи аломот, яъне хусуфи сегона ва Духон (дуд) бароямон равшан нест. Аз нусуси саҳеҳ далиле барои таҳдид ва тағйини замони зуҳури онҳо баён нашудааст. Худованд ҳақиқатро беҳтар медонад.

Мабҳаси аввал: Духон

Аз ҷумлаи нишонаҳои бузурге, ки пеш аз қиёмат рух медиҳанд, Духон (дуд) аст. Худованд мефармояд:

﴿بَلْ هُمْ فِي شَكِّ يَلْعَبُونَ ﴿٩﴾ فَارْتَقِبْ يَوْمَ تَأْتِي السَّمَاءُ بِدُخَانٍ مُّبِينٍ ﴿١٠﴾﴾ [الدخان: ٩، ١٠]

“Аслан мушрикони (дар бораи рисолат ва даъвати осмонӣ) дар шак ва тардид ва (онро ва куллан зиндагиро ба) бозӣ мегиранд. Мунтазири рӯзе бош, ки осмон дуди ошкореро падидор мекунад”. (Сураи Духон: 9-10)

Аз ҷумлаи шавоҳиди равшане, ки далолат бар яке аз бузургтарин нишонаҳои қиёмат будани Духон дорад, ҳадисе аст, ки

Имом Муслим аз Ҳузайфа ибни Асид ба шарҳи зер онро ривоят карда мегӯяд: мо машғули музокира ва гуфтугӯ будем, ки Паёмбари Худо (Салому дуруди Аллоҳ бар ӯ бод) назди мо ташриф овард ва фармуд: мавзуи бӯхсу гуфтугӯи шумо чист? арз шуд: мо дар Бораи қиёмат гуфтугӯ мекунем. Паёмбар (Салому дуруди Аллоҳ бар ӯ бод) фармуданд:

(إِنَّهَا لَنْ تَقُومَ حَتَّى تَرُونَ قَبْلَهَا عَشْرَ آيَاتٍ فَذَكَرَ الدَّخَانَ وَالِدَجَالَ وَالِدَابَّةَ وَطُلُوعَ الشَّمْسِ مِنْ مَغْرِبِهَا وَنُزُولَ عِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَيَأْجُوجَ وَمَأْجُوجَ وَثَلَاثَةَ خُسُوفٍ خَسُوفٍ بِالْمَشْرِقِ وَخَسُوفٍ بِالْمَغْرِبِ وَخَسُوفٍ بِجَزِيرَةِ الْعَرَبِ وَآخِرُ ذَلِكَ نَارٌ تَخْرُجُ مِنَ الْيَمَنِ تَنْظُرُ النَّاسَ إِلَى مَحْشَرِهِمْ)

“То даҳ нишонаро мушоҳида накардед ҳаргиз чунин чизе барпо намешавад. Сипас нишонаҳоро ин гуна баён фармуд: Духон, Дачқол, Добра, тулуи хуршед аз ҷониби мағриб, нузули Исо ибни Марям, Яъҷуҷ ва Маъҷуҷ ва се хусуф: дар мағриб, дар машриқ ва дигаре дар ҷазираи араб. Охирин аломат оташе аст, ки аз Яман зухур мекунад ва мардумро ба сӯи ҳашргоҳашон мекашонанд”.

Ибни Масъуд (р) муътақид аст, ки (нишонаи) Духон омада ва тамоми шудааст. Имом Муслим дар саҳеҳи худ аз Масруқ ривоят мекунад: дар ҳоле, ки Абдуллоҳ ибни Масъуд (р) дароз кашида буд назди ӯ ҳузур пайдо кардем, марде омад ва гуфт: эй Абуабдурраҳмон (қунияи Ибни Масъуд аст) марди қиссагӯе дар маҳали “Абвоби Кинда” зимни баёни қисса мегӯяд: нишонаи Духон дар оянда меояд ва ҷони кофиронро қабз мекунад ва мусалмонон ба андозаи сармохурдагӣ аз он эҳсоси дард мекунанд. Абдуллоҳ ибни Масъуд (р) дар ҳоле, ки хашмнок буд нишаст ва фармуд: эй мардум аз Худо битарсед ва бар асоси илми худ фатво содир накунед ва агар дар мавриди чизе илм надоред, бигӯед: Худованд донотар аст. Чун ин барои шумо беҳтар аст, ки ҳангоми ҷаҳл сукут ихтиёр намуда ва илмашро ба Худо нисбат диҳед. Худованд хитоб ба паёмбараш мефармояд:

﴿قُلْ مَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ وَمَا أَنَا مِنَ الْمُتَكَلِّفِينَ﴾ [ص: ۸۶]

“Бигӯ: ман аз шумо дар муқобили таблиғи Қуръон ва расонидани дини Худо ҳеҷ подоше наметалабам, аз зумраи муддаиён (-и дурӯғини нубувват ҳам) нестам”. (Сураи Сод: 86)

Вақте Паёмбари Худо (Салому дуруди Аллоҳ бар ӯ бод) иртидоди мардумро аз дин ва имон медид, дуо кард ва фармуд: Парвардигоро ҳафт сол қаҳгӣ монанди қаҳтии ҳазрати Юсуф (а) бар ин мардум нозил кун. Ровӣ мегӯяд: чунон қаҳтсолие омад, ки ҳама чизро решақан намуд. Ҳатто мардум дар асари гуруснагӣ пусти ҳайвонот ва гӯшти мурдорро мехуранд. Дар асари гуруснагӣ ҳар кас ба сӯи осмон нигоҳ мекард осмонро монанди дуде медид. Онгоҳ Абусуфён назди Паёмбари Худо (Салому дуруди Аллоҳ бар ӯ бод) омад ва гуфт: эй Муҳаммад ту омадӣ то мардумро ба бандагии Худо ва ба силаи раҳм амр кунӣ, бетардид инак қавми ту дар асари қаҳтсолӣ аз байн мераванд. Дуо кун аз ин маҳмаса наҷот ёбанд. Онгоҳ оёти зайл нозил шуд:

﴿فَارْتَقِبْ يَوْمَ تَأْتِي السَّمَاءُ بِدُخَانٍ مُّبِينٍ ﴿١١﴾ يَغشى- النَّاسَ هَذَا عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿١٢﴾﴾

[الدخان: ١٠، ١١]

“Мунтазири рӯзе бош, ки осмон дуди ошкореро падидор мекунад, дуде, ки тамоми мардумро фаро мегирад. ин ҳамон азоби дардноки азим аст”. (Сураи Духон: 10 -11)

Сипас Худованд хитоб ба онҳо мефармояд: оё дар қиёмат ҳам аз ин азоб наҷот пайдо мекунад:

﴿إِنَّا كَاشِفُوا الْعَذَابِ قَلِيلًا إِنَّكُمْ عَائِدُونَ ﴿١٥﴾﴾ [الدخان: ١٥]

“Агар муддати андаке азобро (аз шумо) ба дур дорем (ва ба дунё баргардонем) қатъан шумо (ба куфру ширк ва фиску фучури худ) бармегардед”. (Сураи Духон: 15)

Гуфт: Оё азоби охиратро кашф мекунад:

﴿يَوْمَ نَبْطِشُ الْبَطْشَةَ الْكُبْرَىٰ إِنَّا مُنتَقِمُونَ ﴿١٦﴾﴾ [الدخان: ١٦]

“Рӯзе ҳамаи он кофирҳоро дар қиёмат ба гирифтории бузурге сахт фурӯ гирем, ки ҳароина, Мо аз он кофирон интиқомгирандаем!”. Сураи Духон : 16

Батшаи бузург рӯзи Бадр буд ва қабл аз он оёти Духон ва Лизом ва Рум таҳаққуқ пайдо карда буд.

(Дар мавриди Лизом ин фармудаи Худост: “Аммо шумо (кофирон, рисолати осмониро) такзиб мекунед ва (натиҷаи бад) –и он мулозими шумо хоҳад шуд”. Сураи Фурқон: 77.

Аммо дар мавриди Рум чунин аст: “Алиф, Лом, Мим. Румиён (аз ирониён) шикаст хурданд. (ин шикаст) дар наздиктарин сарзамин (дар сарзамини араб, ки навоҳии Шом аст, рух додааст) ва эшон пас аз шикасташон пирӯз хоҳанд шуд”. Сураи Рум: 1-3)

Ибни Масъуд (р) бар ин ақида аст, ки духони мазкур дар ояти қабл таҳаққуқ пайдо карда ва ба поён расидааст ва азоби охират, ки кофирон ба он гирифтор мешаванд ба поён намерасад. Ояти мазкур ба сароҳат далолат дорад, ки Худованд ин азобро барои чанд лаҳзае аз кофирон бармедорад. Гурӯҳе аз салаф, монанди: Муҷоҳид, Абульолия, Иброҳими Нахаъӣ, Заҳок ва Атияи Авфӣ дидгоҳи Ибни Масъудро ихтиёр намудаанд ва Ибни Ҷарир низ онро тарҷеҳ додааст. (Муслим, 4\2157, шумораи: 2798)

Ибни Касир бар ин ақида аст, ки ояти Духон ҳанӯз наомадааст ва барои таъйиди дидгоҳҳои худ ба ҳадиси Абумолики Ашъарӣ истидлол мекунад, ки меғӯяд: Паёмбари Худо (Салому дуруди Аллоҳ бар ӯ бод) фармуданд: Худованд шуморо ба се чиз инзор медиҳад: Добра, Дачҷол ва Духон. Духон бар муъминон монанди сармохурдагӣ ва резиши бинӣ асар мегузорад ва кофирон чунон ба он мубтало мешаванд, ки тамоми баданашон варам мекунад ва аз суроҳҳои бадан берун меояд.

Аллома Ибни Касир мефармояд: Ҳазрати Алӣ, Абусаъиди Хидрӣ, Ибни Аббос ва Ҳасани Басрӣ бар ин ақидаанд, ки ояти Духон ҳанӯз наомадааст. Аллома Ибни касир бо истидлол ба далоили зер дидгоҳи ононро таъйид мекунад:

- 1- Аҳодиси саҳеҳ ва ҳасани зиёде далолат бар ин матлаб доранд, ки Духон ҳануз ба вуқуъ напайвааст.
- 2- Ояти: “Мунтазири рӯзе бошед, ки осмон дуди ошкореро падидор мекунад” (Сураи Дуохон:10) бар хилофи дидгоҳи Ибни Масъуд ҳаёл нест, балки ҳақиқат дорад ва ҳар мусалмоне онро мушоҳида хоҳад кард.
- 3- Ҷумлаи «يغشي الناس» баёнгари ин матлаб аст, ки агар фарз кунем ояти Духон як амри ҳаёли аст набояд танҳо махсуси аҳли Макка бошад, чун лафзи «الناس» ҳама мардумро дарбар мегирад. (Тафсири Ибни Касир: 6\247)

Имом Нававӣ дар шарҳи Муслим перомуни ин ҳадис «الن تقوم» мефармояд: ин ҳадис дидгоҳи касонеро, ки меғӯянд: Духон нафси кофиронро мегирад ва муъминон ба андозаи нафасгирифтагӣ ба он мубтало мешаванд ва инки ояти Духон ҳанӯз наомадааст ва наздики қиёмат хоҳад омадро, таъйид мекунад. Дар китоби “Бадъул халқ” (Ибтидои офариниш) ҳарду дидгоҳ зикр шудааст. Гурӯҳе дидгоҳи Ибни Масъудро таъйид кардаанд ва тарафдорони дидгоҳи дуввум Ҳузайфа, Ибни Умар ва Ҳасани Басрӣ мебошанд. Ҳузайфа онро аз Паёмбари Худо (Салому дуруди Аллоҳ бар ӯ бод) ривоят мекунад ва муддати онро чил рӯз баён кардааст. Барои тавфиқ ва татбиқи ин ду ҳадис метавон гуфт, ки инҳо ду чараёни ҷудогона ҳастанд (яъне ду духон). (Нававӣ бар шарҳи Муслим: 18\27).

